

HISTORIA / HISTORY

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Elku

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>

e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

KOŚCIOŁY I PARAFIE DIECEZJI ELCKIEJ (CZĘŚĆ 29)

Streszczenie: W artykule przedstawiono ośrodki kościelne w Wilkasach (św. Rafała Kalinowskiego), Wiśniowie Elckim (Matki Bożej Gromnicznej), Wiżajnach (św. Teresy), Woźnicach (św. Maksymiliana Marii Kolbego) i Wydminach (Chrystusa Zbawiciela).

Słowa kluczowe: Wilkasy, Wiśniowo Elckie, Wiżajny, Woźnice, Wydminy, diecezja elcka, Kościół katolicki

CHURCHES AND PARISHES OF THE DIOCESE OF ELK (PART 29)

Abstract: The article presents church centers in Wilkasy (St. Raphael Kalinowski), Wiśniowo Elckie (Our Lady of Candlemas), Wiżajny (St. Teresa), Woźnice (St. Maximilian Maria Kolbe) and Wydminy (Christ the Savior).

Keywords: Wilkasy, Wiśniowo Elckie, Wiżajny, Woźnice, Wydminy, Diocese of Elk, Catholic Church

Wstęp

W przedostatniej, tj. 29 części cyklu – *Kościół i parafie diecezji elckiej* – zaprezentowane zostaną ośrodki kościelne w Wilkasach (św. Rafała Kalinowskiego), Wiśniowie Elckim (Matki Bożej Gromnicznej), Wiżajnach (św. Teresy), Woźnicach (św. Maksymiliana Marii Kolbego) oraz Wydminach (Chrystusa Zbawiciela). Wszystkie one mają bogatą historię sięgającą kilku wieków wstecz. Kręgosłupem każdego opisu uczyniono historię parafii (okoliczności powstania, jej organizacja i rozwój itp.). Z parafią ściśle wiążą się dzieje świątyń – niektóre z nich liczą setki lat i są ważnymi zabytkami architektonicznymi, inne powstały po wojnie, jeszcze inne (kaplice) mieszczą się w obiektach prowizorycznych lub zaadaptowanych. Każdy parafialny budynek sakralny zasłużył sobie

na szczegółowy opis z użyciem terminologii architektonicznej stosowanej przy planowaniu kościołów. Ponadto poszczególne opracowania zawierają informacje o lokalnych cmentarzach oraz różnych pomnikach o charakterze religijnym i pozareligijnym, opisy plebanii (zaplecza socjalnego parafii), wykazy miejscowości lub ulic przynależnych do parafii, zestawienia dotychczasowych proboszczów, informacje o wikariuszach oraz innych duchownych działających w parafiach. Ponadto dowiadujemy się o ulokowanych tam zakonach (jeśli istnieją) oraz osobach powołanych, wywodzących się z omawianych wspólnot. Bazą bibliograficzną opisów stały się zasadniczo źródła drukowane, prace magisterskie i doktorskie (najczęściej poświęcone parafiom i miejscom kultu) oraz opracowania (literatura przedmiotu) – wykaz bibliografii znajduje się pod każdym hasłem.

Wilkasy **(Św. Rafała Kalinowskiego)**

Wieś założono przed 1493 r., w tym bowiem roku komtur z Pokarmina Melchior Köchler von Schwansdorf odnowił dawny przywilej dla mieszkańców Wilkas. W 1625 r. według ksiąg rachunkowych powiatu giżyckiego mieszkali w Wilkasach sami Polacy. Nieco później mieli tu majątek Wierzbiccy, pochodzący z polskiej szlachty. W 1938 r. zmieniono nazwę wsi (urzędowo: Wilkassen) na Wolfsee. Była to już duża wieś, czwarta pod względem liczby mieszkańców miejscowość w powiecie giżyckim (po Giżycku, Rynie i Wydminach). W 1939 r. mieszkało tu 1167 osób. Do wsi przylegał majątek Strzelce o areale 404 ha wraz z gorzelnią.

Parafię pw. bł. Rafała Kalinowskiego (Rafał Kalinowski został kanonizowany 17 listopada 1991 r.) w Wilkasach erygował, po wieloletnich staraniach mieszkańców Wilkas i Zgromadzenia Księży Salwatorianów, biskup diecezji warmińskiej Jan Oblak 2 stycznia 1984 r. Początkowo Msza św. sprawowana była w domu państwa Smędzików. Z kolei 25 czerwca 1984 r. w giżyckim biurze notarialnym sporządzono akt notarialny, na mocy którego działka numer 29 w Wilkasach została przekazana w wieczyste użytkowanie Zgromadzeniu Księży Salwatorianów. Po przedstawieniu przez salwatorianów projektów kościoła 28 stycznia 1985 r. Naczelnik Urzędu Gminy w Giżycku zatwierdził projekt i wydał pozwolenie na rozpoczęcie budowy kościoła.

Pierwszych wykopów na budowie kościoła dokonano 20 stycznia 1986 r. 20 kwietnia 1989 r. biskup Edmund Piszcz i ówczesny prowincjał salwatorianów ks. Jan Socha SDS podpisali umowę, na mocy której parafia pw. bł. Rafała Kalinowskiego została na stałe powierzona Polskiej Prowincji Salwatorianów. Własnością Zgromadzenia Księży Salwatorianów stał się także nowo zbudowany kościół.

20 grudnia 1992 r. biskup Wojciech Ziemba dokonał poświęcenia kaplicy w budowanym kościele (w podziemiach). Kilka dni później, 25 grudnia, została tam odprawiona pierwsza Msza św. Natomiast 25 grudnia 2001 r. odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego we wznoszonym kościele, a 22 listopada

2009 r., z okazji jubileuszu 25-lecia istnienia parafii i wspomnienia św. Rafała Kalinowskiego, została odprawiona pierwsza Msza św. w górnym kościele. Eucharystii przewodniczył pierwszy proboszcz parafii – ks. Ernest Kuroczik. Od tego momentu życie parafii toczy się już w wybudowanym kościele. Kanonicznie kościół pw. Przemienienia Pańskiego dla parafii pw. św. Rafała Kalinowskiego w Wilkasach poświęcił biskup Jerzy Mazur 12 lipca 2014 r.

Kościół pw. św. Rafała Kalinowskiego jest zbudowany z czerwonej cegły w stylu współczesnym. To świątynia jednonawowa, dwukondygnacyjna, masywna, na planie ośmiokąta, nakryta dachem wielospadowym. Całkowita długość kościoła wynosi 30 m, szerokość 25 m, wysokość do sklepienia – 12 m, wysokość wieży – 24 m. Nad częścią prezbiterialną umieszczona została niewielka wieża zwieńczona krzyżem. Na wieży zamontowano cztery dzwony. Obecnie w budynku kościoła usytuowane są także kancelaria parafialna, sala widowiskowa, sala konferencyjna, kaplica pogrzebowa i zaplecze gospodarcze.

W centralnej części świątyni, tj. w prezbiterium, znajduje się ołtarz główny pw. Przemienienia Pańskiego, a w nim tryptyk (Przemienienie Pańskie, Eliasza i Mojżesza) – dzieło artysty ludowego p. Mirosława Kieziuka. Ołtarz posoborowy – marmurowy.

Kościół ma trzy kaplice (św. Jana Pawła II, Matki Bożej Królowej Jezior Mazurskich oraz św. Rafała Kalinowskiego). Decyzja o budowie kaplicy św. Jana Pawła II zapadła we wrześniu 2012 r., a już 6 października został wykonany jej projekt. Całość prac przystosowawczych i remontowych zakończono 14 października. Z kolei 15 listopada 2012 r. nastąpiło uroczyste wniesienie relikwii św. Jana Pawła II (wówczas jeszcze błogosławionego). Drugą kaplicę, pw. Matki Bożej Królowej Jezior Mazurskich (w formie łodzi z żaglem i figurą Matki Bożej), poświęcił biskup Jerzy Mazur 2 grudnia 2012 r. Trzecia kaplica – pw. św. Rafała Kalinowskiego – zawiera drewniany ołtarz z obrazem tegoż świętego namalowanym na płótnie.

Obok kościoła parafialnego na terenie parafii jest jeszcze jedna kaplica dojazdowa pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Zbawiciela – w miejscowości Gorazdowo. Początek jej datuje się na lata dziewięćdziesiąte XX w., kiedy to 5 czerwca 1996 r. zakupiono tu ziemię, a znajdujący się na niej budynek sklepowy zaadaptowano na budynek sakralny. Wewnątrz na ścianie głównej znajduje się m.in. tabernakulum, krzyż oraz obraz „Jezu ufam Tobie”. Ołtarz posoborowy, jak też lektorium wykonano z drewna.

Parafia nie posiada własnego cmentarza. Wierni z parafii chowani są najczęściej na cmentarzu komunalnym przy ul. Leśnej w Gajewie, który ma 2 ha powierzchni i jest ogrodzony metalowym płotem.

Początkowo plebania umiejscowiona była przy ul. Olsztyńskiej 38, chociaż sam kościół ulokowany jest przy ul. Szkolnej. 7 czerwca 2016 r. ks. Tadeusz Dobrowolski SDS poświęcił plac pod budowę Domu Zakonnego Towarzystwa Boskiego Zbawiciela. To obiekt murowany, dwupiętrowy, pokryty dachem dwuspadowym. Prace nad wykończeniem domu zakonnego nadal trwają.

W 1997 r. do parafii należało 1500 katolików, a w 2017 r. – ponad 1700. Latem frekwencja w kościele wzrasta z powodu licznych turystów. W skład parafii

wchodzą dziś następujące miejscowości: Gorazdowo, Piękna Góra, Strzelce, Szczybały Giżyckie, Wilkaski, Wilkasy, Wrony i Wronka.

Pierwszym proboszczem parafii był ks. Ernest Kuroczik SDS. W 2009 r. rządcą parafii został ks. Jacek Szewczyk SDS, a po nim nastąpili ks. Tadeusz Kochanowicz SDS (2014–2018), ks. Piotr Ryba SDS (2018–2022), ks. Dariusz Babuła SDS (od 2022 r.). Oprócz proboszcza w parafii pracuje zwykle jeszcze jeden kapłan. Z parafii pochodzi m.in. ks. Krzysztof Szafarski SDS.

A. Wakar, T. Willan, *Giżycko. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1966; G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie*, Olsztyn 1996; M. Rybczyński, *Duszpasterstwo w parafii św. Rafała Kalinowskiego w Wilkasach w latach 1984–2000*, Olsztyn 2001 [mps BUWM]; J. Sikora, *Z wizytą w parafii Wilkasy, „Martyria”* 2011, nr 9, s. 7, 24; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Elk 2012, s. 576–577; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 239.

Wiśniowo Elckie (Matki Bożej Gromnicznej)

Początek Wiśniowa związany jest z Gotardem Karbowskim, który w roku 1486 otrzymał 6 włók sołeckich w celu założenia wsi czynszowej na prawie chełmińskim. Wieś otrzymała piętnaście lat wolnizny. Szkołę ludową założono tu w latach 1740–1742. Podlegała ona bezpośrednio pastorowi w Ostrykole. Pod koniec XVIII w. Wiśniowo było jedną z największych wsi w okolicy, liczyło bowiem pięćdziesiąt domów. Z kolei w 1821 r. było tu już 336 mieszkańców, a w 1900 r. – 810. Urzędowa nazwa wsi brzmiała Wischniewen; w 1938 r. zmieniono ją na Koelmersdorf.

Do 1945 r. tereny Wiśniowa i okolic były zamieszkane przez ludność protestantską. W 1904 r. wybudowano tu kościół i utworzono zbór ewangelicki, początkowo złączony z Kalinowem, a od 1906 r. jako samodzielny. Posługę pastorów pełnili: Johann Borkowski (1906–1927), Ernst J. Fug (1928–1929), Karl Czarkowski (1930–1940) oraz Kurt Zywietz (1941–1945).

Wraz z zakończeniem II wojny światowej na tereny te przybyła ludność polska, przeważnie wyznania rzymskokatolickiego i przejęła kościół poewangelicki na swój użytek. Uroczystego poświęcenia obiektu dokonał ks. Józef Kącki 2 lutego 1946 r. Przyjmuje się, że dekret erekcyjny parafii przy kościele pw. Matki Bożej Gromnicznej w Wiśniowie Elckim został wydany w Olsztynie 28 marca 1962 r. Uroczystej dedykacji i poświęcenia kościoła (dawniej konsekracji) dokonał biskup Jerzy Mazur 3 maja 2024 r.

Kościół usytuowany jest w środku miejscowości, na niewielkim wzniesieniu. Swą stylistyką architektoniczną nawiązuje do budowli neogotyckich. Obiekt zbudowany jest z cegły czerwonej, na planie prostokąta o wymiarach 25,30 m na 13,50 m, i wysokości 17 m. Fundament kościoła to kamienie polne połączone zaprawą cementową. Dach świątyni jest dwuspadowy, pokryty czerwoną dachówką

(mnich-mniszek). Do kościoła prowadzą dwa wejścia boczne, poprzedzone dwoma przedsionkami bocznymi. Przedsionek od strony południowo-wschodniej prowadzi do zakrystii, natomiast od strony północnej bezpośrednio na chór. Wejście główne do kościoła znajduje się od strony południowej, które również poprzedzone jest niewielkim przedsionkiem. Znajduje się tam tablica z ogłoszeniami parafialnymi, krzyż i naczynie na wodę święconą, którym jest zabytkowa kamienna chrzcielnica. Fasada to elewacja murowana z cegły pełnej czerwonej; na osi środkowej ośmioboczna wieża o wysokości 26 m, zbudowana na planie kwadratu (8 m x 8 m). Na wieży kościelnej znajdują się dwa dzwony o wadze 450 kg i 650 kg, pochodzące z drugiej połowy XIX w.

Kościół jest trójnawowy, nawa główna szeroka, ze sklepieniem beczkowym. Nawy boczne wąskie, wydzielone przez trzy słupy filarowe – po dawnych balkonach bocznych, które zostały zlikwidowane na początku lat siedemdziesiątych minionego stulecia i zastąpione dwoma poziomami okien-witraży. Prezbiterium otwarte do nawy głównej ścianą tęczową zamkniętą w górze łukiem. W centralnej części prezbiterium znajduje się drewniany ołtarz główny, przywieziony do Wiśniewa w 1946 r. z terenów diecezji łomżyńskiej (obecnie po gruntownej renowacji). W jego środkowym polu umieszczono gipsową figurę Matki Bożej Wniebowziętej, wykonaną na wzór rzeźby znajdującej się w rzymskiej bazylice Matki Bożej Większej. Maryja w tej figurze ma jasną szatę, Jej ramiona zdobi niebieska chusta, nad Jej głową widnieje korona z gwiazd; wzrok Maryi wznosi się ku górze. Poniżej figury Matki Boskiej znajduje się drewniane tabernakulum, po bokach którego umieszczono dwa metalowe świeczniki. Na tabernakulum stoi utrzymany w podobnym stylu mosiężny krzyż.

Obok ołtarza głównego i soborowego w kościele są jeszcze dwa ołtarze boczne. W ołtarzu pw. św. Antoniego Padewskiego znajduje się obraz tegoż świętego, namalowany temperą na płótnie. Święty przedstawiony na tym obrazie trzyma na ramieniu Dzieciątko Jezus, obok widnieje charakterystyczna dla św. Antoniego biała lilia. Wysokość obrazu wynosi 150 cm, a szerokość 60 cm. W drugim ołtarzu, poświęconym Najświętszemu Sercu Jezusa, znajduje się obraz Serca Jezusa wykonany techniką olejną (wcześniej znajdował się tu także obraz Matki Bożej Częstochowskiej, ozdobiony licznymi wotami, podarowanymi przez wiernych w podzięcie za otrzymane łaski). Oba ołtarze zostały odnowione w latach 2023–2024.

Wśród zabytków kościelnych na uwagę zasługuje m.in. chrzcielnica pochodząca z 1966 r., wykonana z drzewa jesionowego, o wysokości ok. 120 cm. Wartość zabytkową ma także kropielnica z przedsionka kościoła. Pochodzi ona z 1818 r. i wykonana została z kamienia polnego. Na ścianach świątyni umieszczone zostały stacje Drogi Krzyżowej. Zakrystia (także zabytek) ma wejście przez mały przedsionek. To pomieszczenie średniej wielkości (ok. 20 m²), z szerokimi, ale niskimi oknami i sufitem ozdobionym małymi kasetonami.

W zachodniej części korpusu znajduje się chór muzyczny, który jest wsparty na dwóch słupach drewnianych. Na nim organy zbudowane, jak wskazuje zachowany przy zespole gry sztyl firmowy, przez bydgoskiego organmistrza Paula Voelknera na początku XX w. (pomiędzy rokiem 1908 a 1933). W zewnętrznej

obudowie organów zwraca uwagę oryginalna, unikatowa struktura prospektu, z charakterystycznymi, wciętymi w desce przesłonami w wykrojach piszczalkowych, oraz bogata polichromia ornamentalna, pokrywająca całą frontową część szafy organowej.

Parafia ma jedną kaplicę filialną pw. św. Jana Chrzciciela w Sypitkach, utworzoną w 1990 r. Wcześniej w budynku tym znajdował klub wiejski i sklep. Wymiary kaplicy to: długość – 10 m, szerokość – 5,5 m, wysokość (do sufitu) – 3,5 m. Wyposażenie kaplicy stanowią m.in. drewniane ławki, mały konfesjonał, elektryczne organy. W ołtarzu głównym widnieje duży drewniany krzyż z pasyjką, a obok niego obraz Matki Bożej Częstochowskiej i Jezusa Miłosiernego, a także niewielki obraz przedstawiający scenę Chrztu Pańskiego w Jordanie.

Plebanię stanowi budynek wzniesiony na początku XX w., murowany z czerwonej cegły, parterowy, z zagospodarowanym poddaszem, o dachu dwuspadowym, pokrytym dachówką ceramiczną (2002). Całość sięga 16 m długości, 12 m szerokości, i 12 m wysokości.

Obecny cmentarz grzebalny założono w Wiśniowie Elckim pod koniec XIX w. Znajduje się tuż za torami kolejowymi, w odległości kilkuset metrów od kościoła parafialnego. Jego powierzchnia sięga ok. 3 ha i jest on ogrodzony przesłami betonowymi. Obok tegoż cmentarza na terenie parafii znajduje się jeszcze kilka innych cmentarzy (poewangelickich).

W 1997 r. do parafii należało ok. 2400 katolików, a w 2017 r. – ok. 1350. Zamieszkują oni dziś następujące miejscowości: Brodowo, Cisy, Długosze, Giże, Katarzynowo, Kopijki, Krzywe, Laski Małe, Sypitki, Wiśniowo Elckie, Zawady-Tworki i Żelazki.

Od początku założenia parafii funkcję jej rządców pełnili kolejno: ks. Antoni Barszczewski (1947/1958–1960), ks. Stanisław Nowak (1961–1964), ks. Mieczysław Czujak (1964–1968), ks. Zdzisław Świniarski (1968–2001), ks. Dariusz Smoleński (administrator, VII–IX 2001), ks. Jerzy Ząbek (VIII–IX 2001), ks. dr Waldemar Brodziak (2001–2010), ks. Krzysztof Brzostek (2010–2020), ks. dr Karol Sokołowski (2020–2024), ks. Krzysztof Zubrzycki (od 2024 r.). W przeszłości pracowali tu także wikariusze. Warto też dodać, iż do 1971 r. księża z Wiśniowa Elckiego obsługiwali także kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski w Pisanicy. Z parafii pochodzą m.in. ks. Alojzy Dłużniewski SVD, ks. Albert Szwaczek, ks. Przemysław Jermak, br. Marian Małysiewicz OSPPE, s. Juliana Bielenica MSF.

R. Kawecki, B. Roman, *Elk. Z dziejów miasta i powiatu*, Olsztyn 1970; W. Guzewicz, *Kościół na ziemi elckiej po II wojnie światowej (1945–1989). Struktura i uwarunkowania*, „Rocznik Elcki” 3(2006) [druk: 2007], s. 72–98; W. Guzewicz, *Kościół i parafie ziemi elckiej*, Elk 2008; s. 169–173; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Elk 2012, s. 578–580; P. Jermak, *Historia parafii pw. Matki Bożej Gromnicznej w Wiśniowie Elckim w latach 1946/1962–2010*, Olsztyn 2014 [mps BUWM]; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 240.

Wizajny (Św. Teresy)

Nazwa Wizajny wywodzi się najprawdopodobniej od litewskiego słowa 'vežys', tj. rak(i), których w pobliskich wodach nie brakowało. Pierwsza trwała osada powstała tu już w czasach Władysława Jagiełły. Potem pobudowano dwór, gdzie osiadł starosta niegrodowy (obecnie na tym miejscu znajduje się kościół, plebania i szkoła). Pod koniec XVI w. lub na początku XVII w. (przed 1606 r.) osada otrzymała prawa miejskie, utracone w 1870 r. Rozwój Wizajn zahamowały m.in. potop szwedzki, przemarsze obcych wojsk oraz pożary, które kilkakrotnie strawiły zabudowę miasteczka. W 1659 r. uruchomiono szpital pełniący funkcję przytułku. W 1661 r. wzniesiono tu szkołę, a 11 maja 1693 r. król Jan III Sobieski, chcąc wzmocnić znaczenie Wizajn, potwierdził prawa miejskie. Kolejnego potwierdzenia dokonał 4 lutego 1792 r. król Stanisław August Poniatowski. Miasto otrzymało wówczas herb w postaci nieukoronowanego orła białego w czerwonym polu, przepasanego złotym pasem. Do dzisiaj w miejscowości zachował się układ urbanistyczny z prostokątnym rynkiem z XVII w.

Parafię w Wizajnach utworzono w 1571 r. Wybudowano też wtedy drewniany kościół, który za protekcją Krzysztofa Radziwiłła zagarnęli protestanci i który odzyskano dopiero w 1622 r. Na prośbę Marii Radziwiłłowej, wojewodziny wileńskiej i hetmanowej Wielkiego Księstwa Litewskiego, król Jan Kazimierz w 1659 r. uposażył parafię, nadając jej folwark (Smolniki). Drewniany kościół spłonął w 1814 r. i 1820. W latach 1823–1825 wybudowano nowy, obecny istniejący pw. św. Teresy z Avila. Jest on murowany (z cegły) na planie zbliżonym do wydłużonego prostokąta z dwoma kaplicami dobudowanymi symetrycznie po obu stronach korpusu nawowego. Jego przybliżone wymiary to: 25 m długości, 10 m szerokości, 10 m wysokości (do sklepienia). Wieża zakończona krzyżem ma ok. 25 m wysokości. Powierzchnia obiektu wynosi 469 m² i może pomieścić ok. 500 wiernych. Na terenie przykościelnym znajdują się trzy krzyże misyjne, jeden grobowiec oraz figura Niepokalanej Maryi na smukłym cokole granitowym.

Wnętrze świątyni trójnawowe. Nawy oddzielone ośmioma filarami (dodatkowo dwa filary podtrzymują chór). Rokokowy ołtarz główny pochodzi z połowy XVIII w. Wykonany w drewnie, polichromowany i złożony (obecnie w renowacji). W przeźroczu ujętym parą złożonych kolumn znajduje się malowany na drewnie obraz Matki Bożej Różańcowej, w górnej części retabulum jest obraz św. Teresy – patronki kościoła, w zwieńczeniu zaś umieszczono „Oko Opatrzności”. Ozdobą ołtarza są lichtarze – osiem sztuk. W bocznych kaplicach przed remontem z lat 2020–2025 znajdowały się ołtarze: po stronie wschodniej ołtarz św. Józefa z przysłoniętym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej, który namalował F. Jędrzejczyk, natomiast po stronie zachodniej – ołtarz św. Antoniego z przysłoniętym obrazem Najświętszego Serca Pana Jezusa. Ołtarze te były przyściennie, architektoniczne, drewniane, polichromowane i złożone z dekoracją snycerską i rzeźbami. Ambona pochodzi z początków XIX w. Wykonana w drewnie, przyścienna, polichromowana ze złoceniami. W kościele znajduje się

także obraz Chrystusa Ukrzyżowanego (plótno z XIX w.), obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej z 1939 r., drewniana rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego z XIX w. oraz chrzcielnica z XIX w. Naprzeciw prezbiterium znajduje się chór. Prospekt organowy jednosekcyjny, pięciosegmentowy, położony na cokole, wykonany w 1928 r. przez Wacława Biernackiego. Ozdobę wnętrza stanowią zabytkowe stacje Drogi Krzyżowej wykonane w stylu barokowym, są one trójwymiarowe: z perspektywą głębi.

Od 2020 r. trwa generalny remont kościoła. Udało się już wymienić instalację elektryczną, zrobić odgromienie i odwodnienie, położyć izolację pionową i poziomą, wymienić dach (krokwie, więźbę dachową, blachę itd.), położyć nowe tynki zewnętrzne i wewnętrzne w kościele przy całkowitym zbieciu starych, założyć ogrzewanie podłogowe i położyć granit na całej powierzchni kościoła (ok. 450 m²), zakupić butlę gazową ogrzewającą świątynię i plebanię, wymienić stolarkę okienną, odnowić stacje Drogi Krzyżowej, żyrandole i inne paramenty liturgiczne (pateny, kielichy, krzyż procesyjny, itp.), położyć drewnianą podłogę i balustrady na chórze, ułożyć polbruk wokół i przed kościołem, dodać zдание:

Mimo iż trwają jeszcze prace wykończeniowe i konserwatorskie, 6 lipca 2025 r. odbyła się ponowna (pierwsza miała miejsce po wybudowaniu świątyni w 1825 r.) dedykacja oraz poświęcenie kościoła i ołtarza (dawniej konsekracja). Dokonał tego bp Jerzy Mazur, biskup ełcki.

Plebania została zbudowana w 1978 r. Jest to budynek murowany, piętrowy, o powierzchni ok. 900 m². Gruntowna renowacja plebanii miała miejsce w latach 2019–2020.

Cmentarz parafialny położony jest 2 km od świątyni, przy drodze do miejscowości Wilkucie. Został założony w XIX w., najstarsze groby pochodzą z pierwszej połowy XIX w. Na tym cmentarzu parafialnym pochowani są m.in. proboszczowie wizańscy: ks. Romuald Milanowski (zm. 1833 r.), ks. Wincenty Opanowicz (zm. 1858 r.), ks. Franciszek Maciukiewicz (zm. 1921 r.), ks. Witold Balukiewicz (zm. 1971 r.) i ks. Ryszard Gwiazdowski (zm. 2019 r.).

W 1925 r. do parafii należało ok. 2500 katolików, w 1974 r. – ok. 3000, a w roku 1997 i 2017 – po ok. 2700. Zamieszkują oni obecnie następujące miejscowości: Bolcie, Bondziszki, Burniszki, Ejszeryszki, Grzybina, Kamionka, Krejwiany, Laskowskie, Leszkiemie, Marianka, Maszutkinie, Mauda, Michałówka, Okliny, Olszanka, Rakówek, Rogożajny Małe, Rogożajny Wielkie, Rowełe, Stankuny, Sudawskie, Sześciowlóki, Użmauda, Wilkucie, Wiżajny, Wiżgóry, Wysokie, Żelazkowizna. Parafia wchodzi dziś w skład dekanatu suwalskiego pw. Miłosierdzia Bożego.

W ostatnim stuleciu proboszczami parafii byli: ks. Witold Balukiewicz (1922–1933), ks. Stanisław Dąbkowski (1933–1936), ks. Stanisław Makiel (1936–1937), ks. Stanisław Maciątek (1937–1940), ks. Stanisław Wierzbicki – administrator (1940–1945), ks. Antoni Kowalczyk (1945–1947), ks. Kazimierz Równy (1947–1961), ks. Franciszek Miklaszewski (1961–1970), ks. Józef Mierzejewski (1970–1980), ks. Piotr Faltyn (1980–1985), ks. Marian Borkowski (1985–1990), ks. Józef Drazba (1990–1995), ks. Antoni Bednarski (1995–2008), ks. Antoni Bautruszewicz (2008–2011), ks. Ryszard Gwiazdowski (2011–2019),

ks. Dariusz Smoleński (administrator 19 II – 31VII 2019), ks. Grzegorz Zwierzynski (od 2019 r.). W pracy duszpasterskiej proboszczowi pomaga zwykle jeden wikariusz.

Z parafii pochodzą m.in. ks. Ignacy Dziermejko, ks. dr Jacek Uchan, ks. Przemysław Zamojski, ks. Romuald Andruszkiewicz, ks. Jacek Rudziewicz, ks. Paweł Pruszyński SAC, o. Jan Stankiewicz OSPPE, s. Teresa Edyta Łangowska CR, s. Alicja Maria Mikielska CR, s. Mariola Joanna Maria Szponka CR, s. Krysztyna Teresa Witkowska CR, s. Janina Kinga Derencz CR, s. Jadwiga Zbigniewa Balcer CSSF, s. Janina Balbina Balcer CSSF, s. Dorota Anita Dąbrowska CSSF, s. Eugeniusza Beniamina Mikielska CSSF, s. Janina Dorota Osińska CSSF, s. Kazimiera Blandyna Osińska CSSF, s. Wanda Paschalina Osińska CSSF, s. Romualda Danuta Rawinis CSSF, s. Anna Innocenta Siłkowska CSSF, s. Weronika Maria Norberta Zajkowska CSSF, s. Zuzanna Serafina Jankowska CST, s. Lucyna Lubińska CST.

J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie suwalskim od XV do połowy XVII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Suwalszczyzny*, pod red. J. Antoniewicza, Białystok 1965, s. 51–134; W. Jemielity, *Parafie Suwałk i okolicy*, Łomża 1990; S. Maciejewski, *Po ziemi suwalskiej. Przewodnik turystyczny*, Suwałki 1998²; W. Nitkowski, *Dzieje duszpasterstwa parafii Wiżajny w latach 1818–1925*, Warszawa 2000 [imps BUKSW]; E. Anuszkiewicz, *Z cyklu: Z wizytą w parafii Wiżajny*, „Martyria” 2000, nr 5, s. 13; J. Bacewicz, *Podstawy wiedzy regionalnej. Ziemia suwalska*, Słobódka 2002; W. Guzewicz, *Wspomnienia o księdzu Stanisławie Maciątku, proboszczu w Wiżajnach, spisane ręką ks. Kazimierza Hamerszmity*, „Studia Elckie” 9(2007), s. 127–133; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Elk 2012, s. 581–583; W. Guzewicz, L. Moszczyński, *Aresztowania księży w parafii Wiżajny w 1939 r. jako następstwo lokalnego konfliktu wyznaniowo-narodowościowego*, „Civitas et Lex” 2014, nr 4, s. 59–68; W. Guzewicz, *Wiżajny*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 20, Lublin 2014, kol. 760; W. Guzewicz, L. Moszczyński, *Konflikt na tle nauczania religii w okresie międzywojennym na przykładzie parafii Wiżajny*, „Civitas et Lex” 2015, nr 2, s. 71–81; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 241; R. Różańska, *U św. Teresy z Avila w Wiżajnach*, „Martyria” 2021, nr 9, s. 26–27; T. Naruszewicz, *Początki parafii Janówka, Szczebra, Raczek, Bakalarzewo, Suwałki, Wigry, Filipów, Jeleniewo, Przerośl, Kaletnik i Wiżajny*, w: *Ex Vita vivit! 30. rocznica diecezji elckiej (1992–2022)*, pod red. M. Sięnkowskiego, R. Sawickiego, Elk 2022, s. 457–485; *Dzieło wiary. Studia i materiały do dziejów parafii Wiżajny*, pod red. W. Guzewicza, G. Zwierzynskiego, Elk 2024.

Woźnice (Św. Maksymiliana Marii Kolbego)

Miejscowość Woźnice istniała prawdopodobnie już w XVI w. Wspomniana jest w przywileju dla Olszewa z 1540 r. (wieś odległa o 4 km na wschód). Dokument lokacyjny pochodzi jednakże z 26 października 1548 r. Książę Albrecht pisał w nim, że starosta ryński Jerzy von Diebes nadał Stankowi Pomasce (Zomaschke) 55 włók w celu założenia wsi czynszowej na prawie magdeburskim, zwanej „Woschnitzą”. Pomaska otrzymał 5 włók sołeckich, płacąc za włókę 10 grzywien (marek). W 1785 r. Woźnice były już znaczną wsią, miały 65 dymów. Nazwa wsi

pochodzi zapewne od wybitniejszej osoby nazwiskiem Woźnica lub Woźnicki Jerzy, niegdyś tu zamieszkującej. W 1938 r. zmieniona na Julienhöfen, a po 1945 r. na Woźnice. Krótko, bo od 1 stycznia do 4 marca 1946 r. wieś nazywała się Jarzębów. Przed II wojną światową we wsi nie było kościoła, Woźnice należały wówczas do zboru w Mikołajkach.

Parafię rzymskokatolicką w Woźnicach erygował biskup Jan Oblak 6 kwietnia 1984 r. Została ona wydzielona z terenu parafii pw. Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach. Jednakże starania o jej utworzenie trwały już od 1981 r. Po uzyskaniu zgody wojewody suwalskiego i otrzymaniu działki ruszono z budową świątyni na wiosnę 1982 r. Prace posuwały się na tyle szybko, że pierwszą Mszę św. sprawowano w nowo wybudowanym obiekcie jeszcze tegoż samego roku na Boże Narodzenie. W rok później obok świątyni stanęła również plebania. W dalszej kolejności wybudowano przedsionek do świątyni i wieżę (1992). Kościół poświęcił biskup Edmund Piszcz 31 maja 1988 r. Obecnie parafia wchodzi w skład dekanatu św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Mikołajkach.

Świątynia pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego w Woźnicach została wzniesiona w stylu współczesnym, z cegły. Jest to kościół jednonawowy z apsydą. Korpus nawowy i prezbiterium zbudowane zostały na rzucie prostokąta. Do kościoła (od strony południowej) przylega dwukondygnacyjna wieża na planie kwadratu. Całkowita długość kościoła wynosi 19 m, szerokość 8 m, a wysokość (do sklepienia) – 7 m. Kubatura obiektu wynosi 1064 m³.

Centralne miejsce w świątyni zajmuje prezbiterium. Na jego osi głównej zawieszono drewniany krzyż z figurą Chrystusa, a poniżej metalowe (posrebrzane) tabernakulum w formie szafki dwudrzwiowej. Na obu drzwiczkach znajduje się płaskorzeźbiona dekoracja oraz litery A i Ω. Po stronie zachodniej krzyża usytuowany jest obraz przedstawiający patrona kościoła – św. Maksymiliana, a nieco poniżej obrazu także relikwie tegoż świętego. Po drugiej stronie krzyża zawieszono dwa obrazy: Matki Boskiej Częstochowskiej i Jezusa Miłosiernego. W centralnej części prezbiterium usytuowany został ołtarz posoborowy. Drewniana bryła ołtarza jest w kształcie prostokątnej, masywnej skrzyni. Obok ołtarza znajduje się lekko wysunięta ambona, także wykonana z ciemnego drewna. W północno-wschodniej części prezbiterium umieszczona została figura Matki Bożej Fatimskiej.

Naprzeciw ołtarza głównego umieszczono chór muzyczny z drewnianą balustradą, wsparty na dwóch betonowych filarach, ozdobionych w części przyziemia boazerią. W centralnej części balkonu znajduje się obraz przedstawiający wizerunek Matki Bożej Częstochowskiej.

Parafia nie posiada własnego cmentarza grzebalnego. Korzysta z cmentarza komunalnego w Woźnicach, odległego od kościoła o kilkaset metrów. Jest to cmentarz o powierzchni 1,6 ha, ogrodzony płotem metalowym.

Plebania zbudowana została na planie prostokąta o wymiarach: ok. 20 m długości i 10 m szerokości. Powierzchnia ogólna wynosi – 548 m², powierzchnia użytkowa 500 m² a kubatura – 3512 m³. Jest to budynek murowany, piętrowy, przykryty dachem dwuspadowym i ceramiczną dachówką. Całość wzniesiona została w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia wraz z budową kościoła.

W 1997 r. do parafii należało 850 katolików, a w 2017 r. – ok. 800. Obecnie zamieszkują oni siedem miejscowości: Grabnik Mały, Lelek, Niskie Woźnice, Pszczółki, Woźnice SHR, Woźnice Wieś, Zielony Gaj.

Dotychczas parafią kierowali następujący proboszczowie: ks. Józef Chmura (14 IV 1984 – 15 VIII 1984), ks. Antoni Bałtrusiewicz (1984–1988), ks. Janusz Chachulski (1988–1999), ks. Tadeusz Korosteński (1999–2011), ks. Dariusz Jasiulewicz (2011–2016), ks. Roland Waluś (2016–2019), ks. Cezary Rozmus (2019–2023), ks. Tadeusz E. Machaj (administrator, od 17 IV 2023 r.)¹.

Mrągowo. Z dziejów miasta i powiatu, pod red. A. Wakara, Olsztyn 1975; M. Wojciechowska, *Organizacja i formy duszpasterstwa parafii Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach w latach 1945–2000*, Olsztyn 2001 [mps BUWM]; *Schematyzm Diecezji Ełckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Ełckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Ełk 2012, s. 584–585; *Schematyzm Diecezji Ełckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Ełckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 242.

Wydminy (Chrystusa Zbawiciela)

Bernard von Balzhofen, komtur z Pokarmina, 28 kwietnia 1480 r. wystawił na prawie chełmińskim przywilej lokacyjny dla Wydmin; według przywileju 47 chłopów wziąć miało pod pług 54 włóki, zaś 6 włók przeznaczono dla sołtysa. Wprawdzie Wydminy posiadają dokument lokacyjny z 1480 r. ale możliwe, że wieś istniała już wcześniej. Według ksiąg rachunkowych powiatu oleckiego z 1600 r. mieszkali w Wydminach sami Polacy. W XVII w. przez pewien czas miała tu majątek ziemski polska rodzina szlachecka Pełkowskich. Dżuma z lat 1709–1710 pochłonęła w Wydminach szczególnie dużo ofiar, bo aż 227. W 1811 r. Wydminy otrzymały prawa osady targowej, co przyspieszyło rozwój miejscowości. W 1914 r., na początku I wojny światowej, miejscowość ta, jak i okoliczne wsie, uległa zniszczeniu w 75%. W okresie 1918–1939 Wydminom nadano wygląd miejski (nowoczesne domy zbudowano wokół obszernego rynku). Intensywny rozwój turystyki dodał Wydminom nowych bodźców do rozwoju: powstały tu m.in. dwa hotele, dwa tartaki i dwa młyny mechaniczne. W 1939 r. zamieszkiwało tutaj 2235 osób. Niemiecka nazwa miejscowości brzmiała Widminnen.

Zbór ewangelicki powstał tu w 1558 r. Obejmował on następujące miejscowości: Cybulki, Czarnówkę, Gawliki Wielkie, Mazuchówkę, Radzie, Siemionki, Sucholaski, Węzówkę i Wydminy oraz okoliczne folwarki. Przez długie wieki była to wspólnota czysto polska. W 1820 r. w tutejszych szkołach na 632 uczniów nie było ani jednego dziecka, które by znało język niemiecki. W latach 1831–1871 pastorem był tu Beniamin Szczęsny, przeciwnik germanizacji Mazurów. W 1840 r. mieszkało na terenie zboru 3943 Polaków i 400 Niemców. W drugiej połowie XIX w. nastąpił okres silnej germanizacji. W 1896 r. na 5200 ewangelików było

¹ Ks. Tadeusz Machaj jest jednocześnie proboszczem parafii pw. Matki Bożej Różańcowej w Mikołajkach.

już tylko 1400 Polaków, resztę stanowili Niemcy. Mimo to, aż do 1945 r. władze protestanckie wymagały od pastora wydmińskiego, aby dobrze znał język „mazurski”. Kościół po II wojnie światowej został przekazany ludności katolickiej. Parafię kanonicznie erygował biskup Tomasz Wilczyński w 1962 r. Obecnie wchodzi w skład dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku.

Pierwotny kościół został wybudowany wraz z erekcją zboru ewangelickiego. Spłonął on jednakże podczas pożaru miejscowości w 1572 r. Kolejny pobudowano pod koniec XVI w., ale przetrwał tylko do 1656 r., kiedy to Tatarzy spustoszyli okolicę i podpalili świątynię wraz z domostwami. Na starych fundamentach wybudowano nową świątynię. Było to w roku 1701 r. W latach 1857–1867 poddano ją gruntownej renowacji i w tej postaci zachowała się do dzisiaj.

Kościół znajduje się przy ul. Grunwaldzkiej 41. Jest on orientowany, jednona-wowy, zamknięty apsydą trójboczną, z wieżą od zachodu, która pochodzi z 1654 r. Od strony południowej znajduje się najstarsza część świątyni, przedsionek ze sklepieniem krzyżowym. Teren kościoła otacza mur kamienny z zabytkową główną bramą od strony południowej i chorągiewką z XIX w. Ten mur wraz z ozdobną bramą został wykonany przez polskiego budowniczego o nazwisku Piątkowski. W pobliżu kościoła, od strony południowej, stoi krzyż misyjny.

Świątynię zbudowano z cegły na kamiennym fundamencie i otynkowano. Nawa główna nakryta została dachem dwuspadowym pokrytym czerwoną dachówką. Całkowita długość kościoła wynosi ok. 28 m, szerokość ok. 13 m, wysokość do sklepienia ok. 11 m. W fasadzie, na osi nawy głównej, usytuowana została trójkondygnacyjna, licząca ok. 18 m, wieża na planie kwadratu, wysunięta przed lico muru, zbudowana z cegły, trójosiowa z każdej strony. Wieża z trzema dzwonami elektrycznymi, przykryta dachem dwuspadowym, jest zwieńczona dwiema wieżyczkami (od strony wschodniej i zachodniej) przykrytymi daszkami dwuspadowymi, zakończonymi kulą, krzyżem i chorągiewką.

Kruchta znajduje się pod wieżą. Na ścianie po przeciwnej stronie drzwi wejściowych umieszczona została płyta piaskowcowa z koroną, napisem i datą „1701”. Kropielnica pochodzi z XIX w., wykonana została z kamienia w formie kielicha, z czaszą sześcioboczną dekorowaną. Krucyfiks tam zawieszony pochodzi z początku XX w. Nad wejściem do nawy znajduje się duża drewniana figura anioła, niegdyś umiejscowiona nad chrzcielnicą.

Ołtarz główny architektoniczny, dwukondygnacyjny, rzeźbiony w ciemnym drewnie, niepolichromowany. Ma nastawę rokokową z 1719 r. W centrum ołtarza widoczny jest krzyż z rzeźbą Chrystusa oraz dwie rzeźbione figury: Matki Bożej i św. Jana. Po bokach znajdują się, po dwie z każdej strony, figury czterech ewangelistów. Scenę ukrzyżowania flankują po dwie kręcone kolumny z każdej strony. Ucha ołtarza są w formie bogatego ornamentu rokokowego (wybującej roślinności). Poniżej drewniane tabernakulum z roku 1958, pancerne, wmurowane w podstawę ołtarza. W górnej kondygnacji ołtarza płaskorzeźba złożenia do grobu Pana Jezusa oraz po bokach figury św. Piotra i św. Pawła. Scenę flankują kręcone kolumny. W zwieńczeniu ołtarza figura Baranka i aniołów oraz Oko Opatrzności w glorii.

Od 2014 r. w świątyni pojawiły się nowy ołtarz soborowy oraz ambonka, drewniane, wyglądem nawiązujące do ołtarza głównego, wykorzystujące motywy kręconych kolumn oraz ornamentu wybujałej roślinności. Niektóre ich elementy są złożone. Przy wejściu do prezbiterium od strony północnej i południowej znajduje się drewniana balustrada złożona z tralek jednolalkowych. Przed ołtarzem z kolei znajdują się rzeźbione ławki z XVII w.

W kościele umieszczono trzy ołtarze boczne: dwa przy ścianach narożnych i jeden przy ścianie bocznej kościoła (od strony północnej). Wszystkie ołtarze posiadają jednakową formę. Ich podstawę stanowi drewniana, ciemna skrzynia ścięta ku dołowi z płycinami dekorowanymi listwami z jasnego drewna. Nastawa jednokondygnacyjna. W centrum obraz flankowany pilastrami dekorowanymi pasem czerwonego materiału na wota. Zwieńczenie ołtarza stanowi z kolei ścięty trójkąt flankowany stylizowanymi wazonami. W polu na osi główka aniołka ze skrzydełkami (w ołtarzach od strony północnej) oraz zamknięta korona w otoczeniu 12 gwiazd (w ołtarzu od strony południowej). Ołtarz zamyka gloria. Ucha ołtarza stylizowane. Są to dwa wydłużone spływy wolutowe. Ołtarz od strony południowej poświęcony został Matce Bożej Bolesnej. W jego polu głównym znajduje się prostokątny obraz Matki Bożej Ostrobramskiej. Drugi ołtarz boczny (po stronie północnej) poświęcono Najświętszemu Sercu Pana Jezusa. W polu głównym znajduje się prostokątny obraz przedstawiający stojącego Pana Jezusa z rozłożonymi rękoma i widocznym sercem. Chrystus ubrany jest w czerwoną suknię, ma narzucony na ramiona niebieski płaszcz. Przy ścianie bocznej od strony północnej znajduje się trzeci ołtarz boczny – ku czci św. Antoniego, współpatrona kościoła. W polu głównym znajduje się tu prostokątny obraz przedstawiający św. Antoniego, któremu ukazuje się Dzieciątko Jezus.

Pochodząca z początku XVIII w. ambona znajduje się przy ścianie południowej. Zbudowana w stylu rokoka, drewniana, sześcioboczna, przyścienna, jest wsparta na figurze anioła. Czasza i balustrada ambony udekorowane zostały kręconymi kolumnami, między nimi umieszczono figury Mojżesza, Jana Chrzciciela, czterech ewangelistów oraz Jezusa. Nadwieszony baldachim ambony dekorują kwiaty i frędzle, a wieńczy go postaci Chrystusa i aniołów z symbolami Męki Pańskiej.

Chrzcielnica znajduje się przy zakrystii (po stronie północnej). Została wykonana z drewna w formie kielicha, z pokrywą zwieńczoną krzyżem. Ścianki pokrywy udekorowano płaskorzeźbionymi główkami kwiatów.

Naprzeciw ołtarza głównego umieszczono chór muzyczny z drewnianą balustradą, wsparty na sześciu filarach połączonych łukami Tudora. Balustrada polichromowana, płyciny jej, dzielone pilastrami, zaznaczone są ciemniejszym kolorem. Niegdyś w świątyni znajdowały się organy wykonane w 1791 r. przez Nepperta. Ich kontuar pochodził z roku 1908 i został zbudował przez mistrza organów z Królewca – niejakiego Nowaka. Uległy one jednak zniszczeniu w czasie I wojny światowej. Następne, powstałe ok. 1860 r., zachowane do dzisiaj, wykonano z drewna rzeźbionego (potem pomalowanego i ocynkowanego). Organy te mają wymiary 350 cm wysokości, 310 cm szerokości i 280 cm głębokości. Prospekt organowy jest jednosekcyjny, na wysokim cokole, gdzie niegdyś znajdował się

stół gry. Części parzyste wyższe (boczne bliźniacze): pola piszczałkowe ujęte w skromne pinakle, dwudzielne wycinane kotary, gzymsy rozszerzone nieco ku górze. Części parzyste niskie: pola piszczałkowe zamknięte wycinanymi kotarami opadającymi lekko ku skrajom, wysunięte gzymsy, na nich wycinane esownice. W bocznych partiach cokołu akustyczne kratownice. Na szczycie prospektu znajduje się orzeł (niegdyś poruszający skrzydłami). Organy początkowo posiadały 16 kluczy rejestrowych, z tego 12 brzmiających głosów (mogły pochodzić z warsztatu Scherweita z Królewca). Obecne organy posiadają 13 głosów, 2 manualy (C-f3), klawiaturę nożną (C-d1), trakturę gry pneumatyczną, wiatrownice stożkowe, kontuar wbudowany w lewy bok szafy organowej; miech jednofałdowy, dwuczerpakowy (liczba 1, wymiary 200 x 170), napęd miechów jest nożny i elektryczny.

Ściany boczne kościoła zdobią freski przedstawiające św. Kazimierza i postacie czterech ewangelistów umieszczone w tondach na ścianach bocznych oraz malowidło w formie prostokąta przedstawiające przekazanie tablic z przykazaniami Bożymi Mojżeszowi przez Boga. W górnych partiach świątyni, pod sufitem, biegnie fryz dekoracyjny złożony z elementów roślinnych. Górne partie okien są zdobione kartuszami. Na ścianach bocznych kościoła widzimy gipsowe, polichromowane stacje Drogi Krzyżowej w formie krzyża greckiego ze sceną umieszczoną w okręgu.

W parafii znajdują się dwie kaplice filialne (dojazdowe): w Gawlikach Wielkich i Sołtmanach. Pierwsza z nich, poświęcona św. Krzysztofowi, powstała w 1990 r. w budynku dawnej biblioteki. Ścianę główną kaplicy zdobi gobelin z wizerunkiem NMP. Obok niego znajduje się tu m.in. drewniany ołtarz soborowy, stacje Drogi Krzyżowej (malowidła) oraz obraz św. Krzysztofa. Druga kaplica filialna (w Sołtmanach) poświęcona została Matce Bożej Częstochowskiej. W 2004 r. dokonano w niej gruntownego remontu (m.in. wymieniono instalację elektryczną, dobudowano mały przedsionek, wymurowano ścianę prezbiterialną, odnowiono elewację zewnętrzną i wewnętrzną).

W latach 2005–2009 kapłani z Wydmin dojeżdżali z posługą duszpasterską także do Siedlisk. Msze św. odprawiane były w budynku po dawnej świetlicy wiejskiej o powierzchni ok. 50 m². Wyposażenie kaplicy stanowiły m.in. ołtarz soborowy, przenośny, gobelin przedstawiający Pana Jezusa oraz konfesjonał.

W 2008 r. otworzono przy parafii Dom Pomocy Społecznej pw. św. Antoniego dla ludzi starszych (rozbudowano go w latach 2012 i 2016). Powstał on z dawnego budynku gospodarczego przy plebanii i wraz z dobudowaną częścią stanowi dziś obiekt o powierzchni ok. 1800 m². Może w nim zamieszkać 40 osób w pokojach jednoosobowych i dwuosobowych. Poświęcenia obiektu dokonał ks. Dariusz Kruczyński 14 czerwca 2008 r. Przy okazji rozbudowy powstały dwie sale katechetyczne oraz dwa parafialne mieszkania.

Ceglany, pokryty dachówką budynek plebanii powstał na początku XX w. Pierwotnie była tam pastorówka, obecnie na parterze znajduje się m.in. mieszkanie proboszcza, kuchnia oraz łazienka. Na piętrze ulokowano pokoje wikariusza. Całkowita powierzchnia plebanii wynosi 350 m². Wokół plebanii rozpościera się ogród (48 arów) z drzewami, krzewami, rabatami kwiatowymi, alejkami spacerowymi.

Na terenie parafii znajdują się dwa cmentarze komunalne. Jeden pochodzi z XIX w., a drugi został założony po I wojnie światowej (rozbudowany w latach dziewięćdziesiątych XX w.). Cmentarz przy ul. Ełckiej ma powierzchnię 1,1 ha. Znajduje się tu m.in. kaplica cmentarna o wymiarach 10 m na 4,5 m i wysokości 3 m. Najstarsze zachowane na tym cmentarzu groby pochodzą z końca XIX w. (1890). Wyodrębniona jest tu także kwatera wojenna żołnierzy niemieckich poległych w latach 1914–1915. Z kolei cmentarz przy ul. Kajki ma powierzchnię 5,1 ha. Na tym cmentarzu spoczywają m.in. doczesne szczątki ks. Stanisława Nowaka (zm. 2010 r.). Znajduje się tu także kwatera poległych niemieckich żołnierzy.

W 1997 r. i w 2017 r. do parafii należało ok. 4500 katolików. Zamieszkują oni obecnie kilkanaście miejscowości: Cybulki, Czarnówka, Dudka, Gawlik Mały, Gawlik Wielki, Malinka, Mazuchówka, Siedliska, Siemionki, Sołtmany, Sucholaski, Szczepanki, Węzówka i Wydminy. Obok katolików parafię zamieszkuje znaczna liczba grekokatolików. Do 2003 r. wierni tego obrządku korzystali z kościoła katolickiego, gdzie mieli w każdą niedzielę swoją Mszę św. Po wybudowaniu swojego kościoła zaprzestali tej praktyki.

Prekursorem życia duszpasterskiego i zarazem pierwszym proboszczem parafii był ks. Bolesław Winkiel (1946–1962). Po nim funkcję proboszcza pełnili: ks. Wacław Radziwon (1962–1972), ks. Stanisław Kałucki (1972–1976), ks. Stanisław Nowak (1976–2002), ks. Ryszard Grabowski (2002–2019), ks. Janusz Warych (od 2019 r.). Obecnie obok proboszcza w parafii pracuje jeden wikariusz. Z parafii pochodzą m.in. ks. dr Stanisław Józwiak, ks. Mirosław Baranowski, ks. Dariusz Konopko, ks. Jan Dargiewicz, s. Franciszka Maria Michna CBSR oraz s. Rozalia Ewa Zań MSF.

Giżycko. *Z dziejów miasta i okolic*, pod red. A. Wakara, T. Willana, Olsztyn 1983; G. Białuński, *Osadnictwo regionu Wielkich Jezior Mazurskich od XIV do początku XVIII wieku – starostwo leckie (giżyckie) i ryńskie*, Olsztyn 1996; J. Bałdowski, *Warmia i Mazury. Mały przewodnik*, Warszawa 1997; J. Sikora, *Z wizytą w parafii: Wydminy, „Martyria”* 2005, nr 7–8, s. 10, 24; *Schematyzm Diecezji Ełckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Ełckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Ełk 2012, s. 586–588; *Schematyzm Diecezji Ełckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Ełckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 243; W. Guzewicz, *Świadectwo wiary. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku*, Ełk 2019, s. 82–96.

BIBLIOGRAFIA

- Dzieło wiary. Studia i materiały do dziejów parafii Wiżajny*, pod red. W. Guzewicza, G. Zwierzyńskiego, Ełk 2024.
- Guzewicz W., *Duchowieństwo parafii Wiżajny*, w: *Dzieło wiary. Studia i materiały do dziejów parafii Wiżajny*, pod red. W. Guzewicza, G. Zwierzyńskiego, Wiżajny 2024, s. 103–123.
- Guzewicz W., *Encyklopedia parafii i kościołów diecezji ełckiej. T. I: Augustów – Janówka*, Ełk 2024.
- Guzewicz W., *Encyklopedia parafii i kościołów diecezji ełckiej. T. II: Jeleniewo – Ruciane-Nida*, Ełk 2025.
- Guzewicz W., *Kościół i parafie ziemi ełckiej*, Ełk 2008.

- Guzewicz W., *Świadectwo wiary. Studium administracyjno-historyczne parafii i kościołów dekanatu pw. św. Krzysztofa w Giżycku*, Elk 2019.
- Guzewicz W., Wiżajny, „Encyklopedia Katolicka”, t. 20, Lublin 2014, kol. 760.
- Guzewicz W., *Wspomnienia o księdzu Stanisławie Maciątku, proboszczu w Wiżajnach, spisane ręką ks. Kazimierza Hamerszmity*, „Studia Elckie” 9(2007), s. 127–133.
- Guzewicz W., *Życie religijne w parafii Wiżajny (wybrane zagadnienia)*, w: *Dzieło wiary. Studia i materiały do dziejów parafii Wiżajny*, pod red. W. Guzewicza, G. Zwierzyńskiego, Wiżajny 2024, s. 203–239.
- Guzewicz W., Moszczyński L., *Aresztowania księży w parafii Wiżajny w 1939 r. jako następstwo lokalnego konfliktu wyznaniowo-narodowościowego*, „Civitas et Lex” 2014, nr 4, s. 59–68.
- Guzewicz W., Moszczyński L., *Aresztowanie ks. Stanisława Maciątko*, w: *Dzieło wiary. Studia i materiały do dziejów parafii Wiżajny*, pod red. W. Guzewicza, G. Zwierzyńskiego, Wiżajny 2024, s. 165–176.
- Guzewicz W., Moszczyński L., *Konflikt na tle nauczania religii w okresie międzywojennym na przykładzie parafii Wiżajny*, „Civitas et Lex” 2015, nr 2, s. 71–81.
- Guzewicz W., Moszczyński L., *Wezezen, Wiżeny, Wizuny...*, czyli rzecz o pochodzeniu nazwy Wiżajny, „Civitas et Lex” 2024, nr 4, s. 79–89.
- Naruszewicz T., *Początki parafii Janówka, Szczebra, Raczek, Bakalarzewo, Suwałki, Wigry, Filipów, Jeleniewo, Przerośl, Kaletnik i Wiżajny*, w: *Ex Vita vivit! 30. rocznica diecezji elckiej (1992–2022)*, pod red. M. Sieńkowskiego, R. Sawickiego, Elk 2022, s. 457–485.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, pod red. A. Skowrońskiego i in., Elk 2012.
- Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017.